

מכתב מהגר"ש סלאנט זצ"ל בענין קופות צדקה באה"ק

ירושלים ת"ו יום כ"ח לחדש חשון תרס"א

ברכה ושלום למע"כ ידיד ה' ועמו וידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה דוד פרידמאן שליט"א.

הנה זה כמה אותה נפשי לבא בכתובים אל הדר"ג לברכה על התשורה הנחמדה אשר הקריב לי, ספרו היקר "פסקי הלכות" אך רבים עדי כי טרדתי ותשישות כחי ל"ע, וביחוד רוב הרפתקאות דערו עלי ל"ע משך השנה החולפת לא נתנני לשלם חובותי אלה, ולהנה זה ראיתי בידי גיסו ידידנו הרב רומ"פ שיחי' את מכתבו על אודות אסור קיבעת קופות בבתי בעלי בתים באנגליה לשם מעשי צדקה שונים זולת רמבע"נ מצד תקנת הגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל וחבריו, וזולת ישיבות וואלאזין ומירא שלא נכנסו בכלל התקנה הזאת.

ואחרי התודה והברכה להדר"ג אשר קם לגואל לעלובתא דא הבת ירושלם עכ"פ מידי שאר משיגי גבול, הנני להגיד להדר"ג כי כפי הנראה לא נהירין ליה ענין הזה ככל הצורך, בחשבו כי אך פרי גזרה חדשה הוא מימי הגאון ר"א ז"ל ובאמת פרי גזרה ישנה הוא, אשר יסודתה עוד מימי רבותינו מרן הרב ב"י וחבריו ז"ע, אשר קיימו וקבלו עליהם אחב"י בכל ארצות פזוריהם ליחד קופת הרמבע"ג לפרנסת עניי אה"ק וכך הי' הדבר נוהג בישראל שכם אחד עד אשר גרמו המסיבות ונחלקה עדת האשכנזים מהספרדים, וזה הי' בדור שלפנינו בימי הגאונים הגדולים האריות שכתבורה הר"ח מוואלאזין והרא"ל קאצינעלנבויגען ואחיו הר"ש והגאון ר' עקיבא אייגר והגאון ר' אברהם אבלי וכו' ויקומו גם המה ויקבעו מסמורות בתקנה הזאת ליחד הקופה הזאת בכל מדינות אחינו האשכנזים לעניי האשכנזים שבאה"ק וכמבואר הכל בהקונטרס "מגיני ארץ" שנדפס בקראקא, כי ע"כ ימים רבים אח"כ בשנת תרמ"ז בקום הג' הרי"א ז"ל וסייעתו לצאת לעזרת עניי אה"ק בתקנות שונות וגם לרבות את הקופות בכל בית איש ישראל אשר לא נמצא בו קופה, הנה באסור אשר אסר לשים קופה אחרת כצרה בצידה של קופת הרמבע"נ לא חדש מדעתו דבר רק חזק את הנושנות, כאשר שפתי צדיק ברור מללו במכתבו מיום העשירי בסיון לגבאי אה"ק בזמן ההוא באמעריקא הרי"צ קאנטראוויץ ז"ל לאמר: בתשובה על שאלתו הנכבדה בנוגע לקופת אה"ק, עפ"י תקנות הגאונים זכו בקביעת פושקעס רק עניי אה"ק המכונה רמב"נ ואין רשות לשום צדקה לקבוע פושקעס, וכן הנני מקפיד גם בארצנו ובעירי, וחלילה לעבור על תקנות הגאונים וכו' עכ"ל.

ובזה הלא הודה בפה מלא, כי לא סמך בגזרתו אלא על מי שקדמוהו, ולא הי' רב חיליה איפא להוציא אח"כ את ישיבות וואלאזין ומירא הי"ו, כי מי יבא אחרי הגאונים שקדמוהו לשנות גזרתם, וגמרינן כי בי דינא בתר בי דינא לא דייקי, ואף להשיב את האריות אחרי מיתתן. ובאמת גם אנחנו, דהיינו כבוד הגאון המנוח מו"ה יהושע ליב דיסקין זצ"ל ויבדל לחיים אנכי הח"מ שבנו בשנת תרמ"ט וקיימנו את הגזירה הזאת בכל תוקף ועוז, ובקושי התרנו לקבוע קופות לשם שלשת המפעלים הגדולים בעה"ק

תלמוד תורה דתשב"ר ובית החולים ובית היתומים אך ורק במדינות שאין להם כולל מיוחד באה"ק, וזהו מפני שתועלתם נוגע להחזקת כלל הישוב בעה"ק וחזבנו אותם לסניף לקופת הרמבע"נ, ובכ"ז במדינות שיש להם כוללות מיוחדים באה"ק שקופתיהם מיוחדות רק לפרנסת עניים השארנו הדבר על מכוננו לבלתי תשיג שום קופה אפילו הקופות הנז' את גבול קופת הרמבע"נ, וכאשר רואה אני את הדר"ג חושש לתקנת הגאון רי"א זצ"ל, דומה אני כי אילו ידע מר את תקנתנו אנחנו הי' חושש גם לה, באשר כמו הג' רי"א ז"ל כן אנחנו לא היתה לנו כלל שום נגיעה בדבר, כי לא על הקופות פרנסתינו ב"ה, ורק מאשר שקדנו על תקנת הבת ירושלם אשר כל ישראל חייבים לדרוש טובה עשינו את הדבר הזה.

ואולם גם מה שהוציא הג' רי"א ז"ל את שתי הישיבות הנזכרות מכלל התקנה, הוא אך מפני שהגידו לו, כי כבר החזיקו אותן שתי הישיבות בזכות קביעת קופות קודם גזירתן, ובאמת לא נכונה דברו אלה מה שדברו, כי לפי ידיעתנו אנחנו קדמה קופת הרמבע"נ וקופות התלמוד תורה ובית החולים בארץ אנגליא זמן רב לפני בוא רגל שלוחיהם בארץ הזאת, והרי אין בין זכות הישיבות הללו לזכות הישיבות החדשות אשר מקרוב באו, כל מאומה, ולענין דינא ג"כ יש לחוש לענ"ד דאע"פ דפסקין להלכה דאין בר מבואה יכול לעכב אבר מבואה חברו לקבוע חנות שבשכונתו אין זה אלא במבוי השייך לשניהם, אבל אם גברא מעלמא בא וקבע לו חנות במבוי שאינו שלו ובא גברא אחרינא ג"כ לקבוע לו חנות אע"פ שאין בני המבוי מעכבים עליו אותו האיש יכול לעכב, וראי' לזה מסתמא דגמרא דמפרש טעמא דרבנן דמתירין לחנוני לחלק קליות ואגוזים משום דאמר אנא פליג שויסקי את פלוג אמגוזי ולכאורה קשה ל"ל האי טעמא, הא לפי מסקנת הגמרא ב"ב דאמר ליה בשלי אני עושה, ולמה לי טעמא אחרינא, ולכן נראה דלא דמי קביעת החנות בשלו, להבאת קונים מעלמא שאינו שלו ולולא טעמא דאנא פלוג לא הי' רשאי לקפח את חברו להרגיל אצלו הקונים הבאים מעלמא, ולפי זה אין לאדם הבא מעלמא להשיג גבול חברו במקום שכבר זכה בו, דקא פסקת ליה לחיותא, כך נראה לי לענין קביעת הקופות בארץ אנגליא או אמעריקא אשר עניי אה"ק כבר זכו בהם לענין קביעת הקופות כי אין רשות לשום צדקה אחרת הבאה מעלמא להשיג גבול הזכות הזה דברי היזיקא, וכל שאר הצדקות יבקשו להם נדבות, ואחב"י נתבעים ונותנים וגמירי דינא יתן ויחזור ויתן.

וד' ירחם על עמו וארצו וימציא למו פדות ורוחה, ויטענו בגבולנו לבלי נקוה לאיש ונייחל לבני אדם, כעתירת הצופה לישועת ה' דו"ש תורתו באהבה רבה וחותרם בברכה

שמואל סלאנט